

Студент 1 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

АНАЛІЗ РІВНЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ

Анотація. Розглянуто основні поняття та особливості інвестиційного процесу в Україні. Здійснено аналіз рівня інвестиційної привабливості. Виявлено основні проблеми та перспективи її підвищення.

Аннотация. Рассмотрены основные понятия и особенности инвестиционного процесса в Украине. Осуществлен анализ уровня инвестиционной привлекательности. Выявлены основные проблемы и перспективы ее повышения.

Annotation. The basic concepts and features of the investment process in Ukraine have been studied. The analysis of the level of investment attractiveness has been held. The main problems and prospects of its increase have been revealed.

Ключові слова: інвестиції, капітал, інвестиційна діяльність, інноваційна політика.

На сучасному етапі все більшої актуальності набуває питання залучення інвестицій в Україну. Іноземні інвестиції надають державі можливість розвиватись у всіх сферах суспільно-економічної діяльності та вирішувати проблеми виходу з економічної кризи. Такі вітчизняні економісти, як: Худавердієва В. А., Базилевич В. Д., Федулова Л. І. та інші в своїх наукових дослідженнях аналізували проблеми інвестиційного клімату держави та розробили концептуальні моделі інноваційної стратегії України. Але постійний розвиток суспільства створює нагальну потребу в подальшому дослідженні питання інвестиційної привабливості та розробці нових підходів до його розуміння.

Метою статті є дослідження інвестиційного клімату України, проведення аналізу надходжень прямих іноземних інвестицій в економіку держави, виявлення тенденцій, проблем і перспектив підвищення її інвестиційної привабливості, а також теоретичні узагальнення висновків та рекомендацій вітчизняними вченими для вирішення проблеми інвестиційної привабливості України.

В основі економічного зростання країни лежить переорієнтація структурних трансформацій на розбудову ефективної та конкурентоспроможної економіки постіндустріального типу, а прямі іноземні інвестиції, в свою чергу, є основою прискореного розвитку в усіх перехідних економіках незалежно від їх географічного положення та потенціалу. Для України як держави в перехідною економікою інвестиції в ринкових умовах виступають у ролі головного фактора економічного зростання.

Пряма інвестиція за твердженням Держкомстату – це інвестиція, що передбачає довгострокові взаємовідносини, які відображають тривалу зацікавленість іноземного інвестора в економіці іншої країни. У свою чергу, пряме інвестування передбачає суттєвий вплив інвестора-нерезидента на управління підприємством-резидентом з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту [1].

Структурна перебудова економіки України – процес формування оптимальної структури економіки, адекватної соціально орієнтованій ринковій системі постіндустріального типу та стратегічним інтересам країни. Провідною складовою структурної політики є інвестиційна політика, яка спрямована на забезпечення умов для накопичення критичної маси інвестиційних ресурсів, регулювання структурно-кількісних параметрів економічного зростання та структурну перебудову національної економіки, впровадження сучасних технологій та обладнання у виробництво, створення нових робочих місць, посилення конкуренції всередині країни, подолання її залежності від імпорту та збільшення частки чистого експорту в структурі ВВП.

Згідно з даними Держкомстату України можна зробити висновок, що в період 2005 – 2012 рр. наявна позитивна тенденція надходжень прямих іноземних інвестицій, а найбільший приріст спостерігається у 2006 р. та становить 86,69 %. Як видно з табл. 1, у 2005 – 2008 рр. спостерігається зростання обсягів прямих іноземних інвестицій економіку України. Негативним є те, що з 2008 р. починається спад темпів зростання цього показника внаслідок світової економічної кризи [1].

Процес відновлення світової економіки створює умови для виходу України з кризи, але влада повинна відреагувати на це та застосувати методи стимулювання інвестиційної діяльності, які використовуються у розвинутих країнах: раціональна податкова система, спрощена система регулювання та стимулювання конкуренції, регулювання банківських процентних ставок та політика прискореної амортизації. На думку іноземних інвесторів, саме податкове законодавство є суттєвою перешкодою процесу ведення бізнесу в Україні. Одним із найважливіших факторів є підвищення ефективності використання всіх елементів акумуляції інвестиційних ресурсів на всіх стадіях їх обороту. Важливо пам'ятати, що не можна надавати податкові пільги підприємствам з іноземними капіталовкладеннями, коли українські цих пільг не мають, оскільки це майже не відобразиться на інвестиційній активності іноземного капіталу. Треба створити привабливі умови не тільки для іноземних інвесторів, а й для вітчизняних, забезпечити стабільні умови праці у разі довгострокових капіталовкладень та впровадити дієву систему страхування від некомерційних ризиків. Сукупність цих та інших чинників зумовлює низькі позиції України у світових рейтингах, які в останні роки значно погіршилися [2, с. 103].

Надходження прямих іноземних інвестицій в Україну у 2005 – 2012 рр.

Роки	Прямі іноземні інвестиції в Україну (на початок року, млн дол. США)	Темп зростання, у % до попереднього року
2005	9 047,0	133,15
2006	16 890,0	186,69
2007	21 607,3	127,93
2008	29 542,7	136,73
2009	35 616,4	120,56
2010	40 053,0	112,46
2011	44 806,0	111,87
2012	49 362,3	110,17

Вітчизняний економіст та дослідник проблем розвитку інвестиційної діяльності, Базилевич В. Д., дуже чітко навіть та обґрунтував проблеми розвитку інвестиційної сфери економіки України: значні інвестиційні ризики, викликані соціально-економічною та політичною нестабільністю; надмірне податкове навантаження, мінливість та непередбачуваність законодавчої бази; дезінтеграція реального та фінансового секторів економіки; тінізація економіки, домінування короткострокових торгівельних операцій спекулятивного характеру; жорстке формальне планування обсягів грошової маси, нестача обігових коштів та кредитних ресурсів у підприємств; внутрішня (доларизація) та зовнішня втеча капіталів, перетворення України у донора більш розвинених економік; загальне скорочення державних видатків, їхнє обмеження головним чином соціальними виплатами.

Аналізуючи дані, які наведені в табл. 2, можна виділити основні країни-інвестори. Найбільші обсяги прямих іноземних інвестицій у 2012 р. були спрямовані з таких країн: Кіпр – 17,27 млрд дол. США (31,7 %), Німеччина – 6,31 млрд дол. США (11,6 %), Нідерланди – 5,16 млрд дол. США (9,5 %), РФ – 3,78 млрд дол. США (7,0 %). Такі країни, як Кіпр, Німеччина, Нідерланди, Російська Федерація, Австрія, Велика Британія, Франція, Швеція, Швейцарія, Італія, США та Польща вкладають основні суми інвестиційного капіталу в Україну. Станом на 31.12.2012 р. їм належить понад 87 % загального обсягу прямих іноземних інвестицій в економіці України. Причину таких низьких показників країн ЄС можна пояснити існуванням значних ризиків втрати капіталу у зв'язку з економічною та політичною нестабільністю України в довгостроковому періоді, оскільки в Україні правила інвестування відмінні від європейських, де держава не тільки законодавчо захищає активи інвесторів, а й стежить за тим, щоб з ними нічого не сталося.

Прямі іноземні інвестиції з країн світу в економіці України на 01.10.2012 р.

Країна	Обсяги інвестицій (млн дол. США)	У % до підсумку
Кіпр	17 275,1	31,7
Німеччина	6 317,0	11,6
Нідерланди	5 168,6	9,5
Російська Федерація	3 785,8	7,0
Австрія	3 401,4	6,2
Велика Британія	2 556,5	4,7
Віргінські Острови (Брит.)	1 884,9	3,5
Франція	1 765,3	3,2
Швеція	1 600,1	2,9
Швейцарія	1 106,2	2,0
Італія	1 015,9	1,9
США	936,7	1,7
Польща	916,4	1,7
Інші країни	6 732,5	12,4

Ще однією причиною, за якою інвестори оминають Україну при виборі об'єкта інвестування, є дуже високий рівень податку на капітал. Близько 70 % надходжень від податків на капітал створює податок на прибуток. На відміну від України, у Європейських країнах проводилось зниження цього податку з метою створення стабільних умов для залучення прямих іноземних інвестицій та прискорення економічного зростання. Саме тому високий рівень оподаткування капіталу є негативним чинником для створення сприятливого інвестиційного клімату для іноземних інвесторів. Про доцільність зниження податку на прибуток свідчить те, що у період 2008 – 2009 рр. цей показник було зменшено більш, ніж у 20 країнах світу: в Іспанії з 32,5 до 30 %, в Ісландії з 18 до 15 %, у РФ з 24 до 20 %, у Казахстані з 30 до 20 % та ін. [3, с. 41].

Постає завдання щодо визначення стратегічних напрямів подальшого розвитку інноваційної спрямованості економіки України. У той же час удосконалення економічної системи країни на інноваційній основі має відбуватися з використанням кращого зарубіжного досвіду, адекватного сучасним викликам і проблемам розвитку вітчизняного, політичного й економічного процесів. Розв'язання завдань щодо відновлення економічного потенціалу, прискорення переходу на інноваційний шлях розвитку України відбувається під дією ряду внутрішніх і зовнішніх факторів, що ускладнюють досягнення поставлених цілей та вимагають посилення зусиль у напрямі вирішення накопичених у суспільстві й інноваційній системі проблем.

В останній час негативним явищем для України є посилення в глобальному масштабі конкурентної боротьби за фактори, що визначають конкурентоспроможність інноваційних систем, у першу чергу, за висококваліфіковану робочу силу й інвестиції, котрі залучають у проекти нові знання, технології, компетентності, різке підвищення мобільності цих факторів. В умовах низької ефективності національної інноваційної системи в Україні це означає прискорене вилучення із країни конкурентоспроможного потенціалу – кадрів, технологій, ідей, інтелектуального капіталу. Також серед негативних зовнішніх факторів можна виділити перехід технологічного розвитку світової економіки на новий рівень. Тобто перехід економік країн-лідерів на наступний (шостий) технологічний уклад різко загострює питання прискорення національної програми ефективності енергозбереження. Окрім того, інвестиції в "інноваційний ривок" розглядаються розвиненими країнами (США, Японія, країнами ЄС), а також зростаючими економіками Китаю, Індії, Бразилії в якості ключових антикризових заходів (виділені десятки мільярдів доларів додаткових інвестицій у розвиток медицини, біотехнологій, альтернативної енергетики, атомної галузі, інформаційних технологій). Ці виклики диктують необхідність випереджального розвитку окремих специфічних напрямів наукових досліджень і технологічних розробок, яким, на жаль, державна влада України не приділяє достатньої уваги [4, с. 88].

Низькі конкурентні позиції України у залученні прямих іноземних інвестицій негативно позначаються на фінансуванні інвестиційної діяльності реального сектору за рахунок цього джерела. За період 2004 – 2011 рр. питома вага іноземних інвестицій, спрямованих у вітчизняну промисловість, зменшилася на 18,7 пунктів – до 31,3 % у 2011 р. Промислова перевага у залученні прямих іноземних інвестицій залишається у підприємств низьких технологічних укладів із сировинною спрямованістю, серед яких підприємства хімічної та нафтохімічної промисловості, металургійного виробництва (за 2004 – 2011 рр. частка іноземних інвестицій цих видів промислової діяльності зростає з 24,4 до 58,5% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій, вкладених у переробну промисловість). Натомість наукомісткі та пріоритетні для розвитку вітчизняної економіки галузі втрачають конкурентні позиції у залученні інвестицій: наприклад, їх питома вага у загальному обсязі іноземних інвестицій переробної промисловості, зосереджених у машинобудуванні, зменшилася з 19,1 % у 2004 р. до 9,4 % у 2011 р.

Економіка України суттєво залежить від зовнішнього фінансування, що робить її вразливою до змін у настроях інвесторів. Щоб забезпечитись підтримкою інвесторів, влада має проводити цілеспрямовану політику покращення інвестиційного клімату та реалізацію шляхів забезпечення економічної стабільності в країні.

У рамках вирішення питання щодо покращення інвестиційного клімату в Україні у 2011 р. було розроблено і прийнято "Інвестиційну реформу України", основною метою якої визначено: активне залучення прямих іноземних інвестицій в економіку держави; формування позитивного інвестиційного іміджу України у світі; позиціонування України як фінансового, політичного та бізнес-центру Східної Європи. Платформою для її реалізації обрано Національні проекти, зокрема такі, як: "Нова енергія", "Нова якість життя", "Нова інфраструктура", "Олімпійська надія 2022", "Вчасна допомога", виконання яких передбачено Програмою економічних реформ "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава". Окремі проекти, заплановані в рамках реалізації Інвестиційної реформи України, уже втілюються в життя, зокрема впроваджується проект "Єдине інвестиційне вікно", що, зважаючи на зарубіжний досвід, матиме позитивний вплив на взаємовідносини з інвесторами. З метою ознайомлення іноземних інвесторів із потенціалом розвитку бізнесу в Україні проведено ряд роуд-шоу Національних проектів у різних країнах світу, створено Дорожню карту іноземного інвестора в Україні. Водночас, незважаючи на це, реформування інвестиційної сфери в Україні має фрагментарний характер, що знижує її ефективність [2, с. 104].

Ідеальна модель інноваційного механізму в ринкових умовах характеризується тим, що важливим стимулом інновації є вже не виконання плану, а максимізація прибутку. Інноваційний процес вибудовується через інтерактивну взаємодію його учасників. Фрагментарність суб'єкта інновації виключена через вимогу зведення інноваційної ініціативи на рівень підприємства. Централізоване планування неможливе через відмову від контролю над зовнішніми умовами господарювання. Процес нововведень спрямовують уже інструментальні, а не директивні правила. Нестача фінансових ресурсів компенсується не договірними відносинами, а активним використанням позикових коштів, що припускають формалізацію умов кредитування (інвестицій). Управлінський контроль за ходом реалізації інновації стає неодмінною умовою її ефективності.

Світовий досвід передбачає широкий спектр економічних інструментів, за допомогою яких можливо управляти інноваційними процесами на макрорівні. При цьому важливо обрати та використати у конкретних економічних умовах найефективніші з них і зосередити на них суспільні ресурси, що знаходяться в розпорядженні держави. Зокрема, до засобів державного регулювання відносять: розвиток інноваційної інфраструктури; забезпечення пріоритетів інноваційної діяльності; сприяння модернізації виробництва; розвиток інтеграційних процесів; захист інтелектуальної власності; розвиток інноваційного підприємництва; створення сприятливого інноваційного середовища тощо.

Зазначене повною мірою стосується й формування системи державних закупівель, де характер економічних відносин визначається економічною діяльністю держави як суб'єкта ринкових відносин.

Згідно з науковими дослідженнями Худавердієвої В. А., основними причинами низького рівня інвестиційної активності у 2009 – 2010 рр. є: політична нестабільність; наявність ризику дестабілізації на валютному ринку внаслідок економічної кризи; недостатні обсяги довгострокового кредитування вітчизняної економіки; високий рівень корупції державної влади; низький рівень платоспроможності в країні; високий рівень адміністративного та податкового тиску; невирішеність питань стосовно захисту прав власності інвесторів та ін. Отже, для стимулювання надходжень прямих іноземних інвестицій в Україні потрібно проводити відповідні реформи в інноваційній сфері, які характеризуються: стабільністю та прозорістю податкового законодавства; розвитком банківської системи та інститутів фінансового ринку; розробкою інформаційного забезпечення для іноземних інвесторів; наданням митних та податкових пільг; зменшенням рівня корупції у центральних та місцевих органах влади [5, с. 66].

Таким чином, Україні для економічного зростання потрібні значні обсяги прямих іноземних інвестицій. Таке вливання капіталу іноземних інвесторів можливе тільки за умов покращення інвестиційної привабливості території. Сучасна результативна інноваційна політика передбачає застосування системного підходу стосовно предметної галузі знань, комбінації методів, засобів і механізмів управління інноваціями з широким застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій. Для того, щоб така політика була успішною, вона повинна мати довгострокову перспективу й користуватися широкою підтримкою різних зацікавлених сторін. У дослідженні виділено основні причини, що стримують іноземних інвесторів від вкладання своїх капіталів в економіку України. Запропоновано способи покращення інвестиційної привабливості, за допомогою ліквідації основних факторів, що стримують таке вливання капіталу. Покращення інвестиційної привабливості України за запропонованими напрямами дасть змогу залучити в майбутньому значно більшу кількість іноземних інвесторів.

Наук. керівн. Зайцева І. С.

Література: 1. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 2. Єршова Г. В. Конкурентні позиції України серед країн СНД у залученні прямих іноземних інвестицій / Г. В. Єршова // Економіка і прогнозування. – 2012. – № 4. – С. 102–109. 3. Новосад Л. Податки на капітал: теорія і практика / Л. Новосад, Н. Андросенко // Світ фінансів. – 2010. – № 1. – С. 35–43. 4. Федулова Л. І. Концептуальна модель інноваційної стратегії України / Л. І. Федулова // Економіка і прогнозування. – 2012. – № 1. – С. 87–100. 5. Худавердієва В. А. Стратегія залучення іноземних інвестицій у економіку України / В. А. Худавердієва // Фінанси України. – 2010. – № 6. – С. 62–71.